

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewazan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

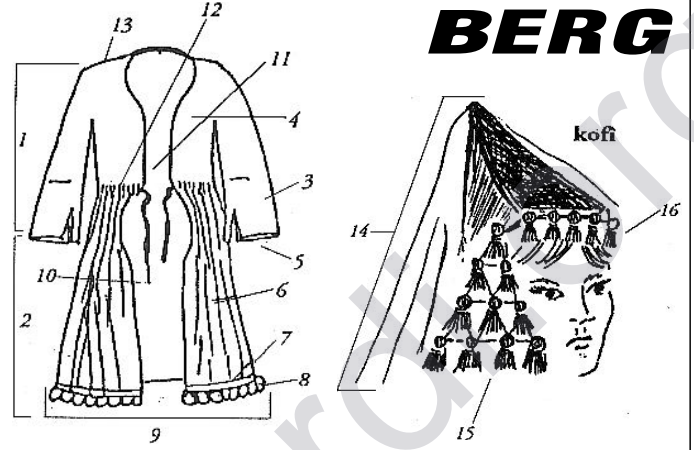
Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna bihara 1992an

Civîna yanzdehemîn a li ser zimanê kurdî, zaravayê kurmancî, ji 12 ta 18 ê meha nîsanê li Swedê, li Xwendegeha bilind a Biskops Arnöyê civiya. Civîn giraniya xebatên xwe da ser lêgerîna termên leşkerî, rêzimanî û hiqûqî. Lênêrîna peyvên klasîkên kurdî, ku timî di bernameya civînên ziman de ye, bi ferhengokên *Mîrsad-ul Eftal* a Şêx Mihemedê Kerbela û kovarên *Ronahî* û *Hawarê* dom kir. Di warên peyvên jiyana rojane de, vê carê beşdarên civînê li ser navên cil û bergan û ên amanên nav malê xebitîn. Em encamên van xebatan di vê hejmarê *Kurmancî* da belav dikin.

Hevalên ku beşdarî civîna bihara 1992 an bûn ev in : Khosrow Abdollahî (Selmas), Mahmûd Baksi (Xerza), Rojen Barnas (Diyarbakir), Lutfî Baksi (Xerza), Muzafer Begzade (Şikakan), Mihemed Siddîq Îmamî (Behdînan), Hemîd Kılıçaslan (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Siwêrek), Kendal Nezan (Diyarbakir), Zinar Soran (Mêrdîn), Mehmed Tannkulu (Diyarbakir), Mehmed Uzun (Siwêrek), Zinarê Xamo (Wêranşar), Veysî Zeydanlî (Bedlîs), Reşo Zilan (Ağirî), Zeynelabidîn Zinar (Batman) û Elî Şêr (Wan).

Amadekar: Muzaffer BEGZADE

fîstan*, dêre, taqî

1 - beden	7 - kobe
2 - daw	8 - porîk
3 - mil	9 - derdaw, dawdêl
4 - beden	10 - belaçîk bendîk
5 - devmilk	11 - pêşîr
6 - kurîşk	12 - kurîşk, qirme
	13 - sermil

* *Jê re li navçeyê Behdînan û Hekarê fistan dibêjin. Peyva fistan ji spanî fustan (cureyek qumaş) tê. Li nav koçeran û li aliyê Serhedê ji vî kirasê serê bervekirî re dêre, li hin navçeyên din jî taqî dibêjin. Li piraniya navçeyên Kurdistanê fistan bi mana kirasê ser bi kar tînin.*

14 - kofî

15 - bercênîk, qotik
16 - rêzik
17 - dênîk, darkofî, tasa kofiyê
18 - qutik, êlek
19 - kiras
20 - xifan
21 - derpê
22 - serkiras
23 - zendîk, milik
24 - binkiras
25 - pêşgîr
26 - pêlaw, sol
27 - gore
28 - lepik, destgorik
29 - şimik

cilên jinan

cil, kinc, berg, çek
cil li xwe kirin
qutik, êlek
kiras, qutik
serkiras: kirasê ser
zendîk, milik

kadın giysileri

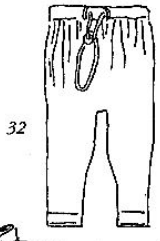

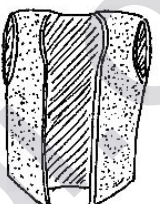

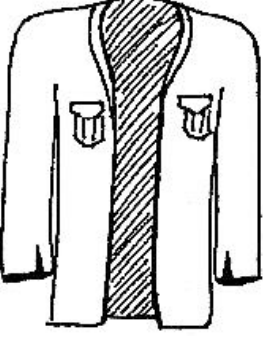
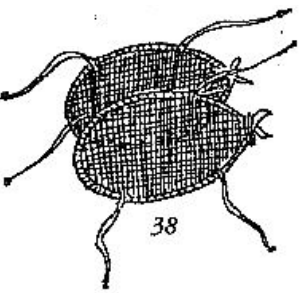
elbise, giysi
giyinmek
yelek
entari, gömlek
üst gömlek
kolluk

vêtements féminins

vêtement, habit
s'habiller, se vêtir
gilet
chemise, tunique
chemise de dessus
manchette

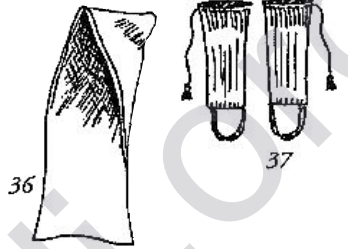
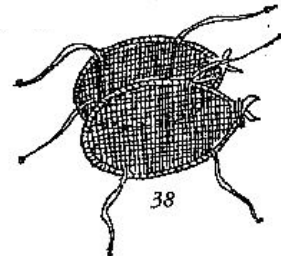
women's clothes

clothe
to get dressed
waistcoat
loose
outershirt
cuff, oversleeve

binkiras	iç gömlek	sous-vêtement	women's undershirt with sleeves	
meleqof : binkirasê bê mil	askılı iç gömlek	sous-vêtement féminin sans manches	women's undershirt without sleeves	
derpê	don	culotte, caleçon	knickers, underpants	
havilkiras	kadın donu	culotte de femme	women's underpants	
çît, temezi, çarîk,	genç kadınların	variétés de foulards et	varieties of young	
meles, hibrî, laçik	baş örtü çeşitleri	fichus de jeunes femmes	women's scarves	
kitan, dolbend,	kadın baş örtü	variétés de foulards et fichus	varieties of mature	
şar, merheme	çeşitleri	des femmes d'âge mûr	women's scarves	
sermal : destmala serî,	baş örtüsü	couvre-chef	headgear	
serpûş				
kofi	hotoz, kofi	coiffure féminine kurde	kind of headgear	
pêşmalk, mêzer,	peştemal	serviette de bain	large bath towel	
berkoş, pêştemal				
pêşgir	havlu	serviette	towel	
bervank, berdilk	önlük	tablier	apron, pinafore, overa	
gore	çorap	chaussette	sock	
rêzik	alınlık	diadème, frontal	diadem	
pêlav, sol	ayakkabî	chaussure	shoe	
çarok, çaroke, çarşev, hêzar	çarşaf	tchador	chador	
lepik, destgorik	eldiven	gant	glove	
destik, tetik	mutfak ya da boks eldiveni	gant de cuisine ou de boxe	kitchen or boxing glove	
şimik	terlik	pantoufle	slipper	
xiftan	kaftan	cafetan	caftan	
beden	büst	buste	chest	
daw	etek	jupe	skirt	
derdaw, dawdêl	eteğin ucu	extrémité de la jupe	extermity of the skirt	
kurîşk	büzgü	pli	fold	
berstû, berestû, beskurk,	yaka	col, collet	collar	
skur, bestik, svang				
bişkok, qumçe	düğme	bouton	button	
kespik : bişkoka sedefî	sedef düğme	bouton en nacre	button in mother-of-pearl	
bişkoj	gonca	bouton, bourgeon	bud	
cilên mêran	erkek giysileri	vêtements masculins	men's clothes	
şapik, bergûz	geleneksel Kürt giysilerinde ceket	veste du costume traditionnel kurde	jacket of the traditional Kurdish costume	
şal	pantolon	pantalon	pant	
kiras	iç gömleği	tunique	tunic	
qutik	gömlek	chemise	shirt	
derpê	don	culotte, caleçon	underpants	
kerik	geleneksel düğmesiz yün ya da keçe yelek	gilet de laine ou de feutre traditionnel, sans bouton	wool or felt waistcoat without button	
koloz	Kürt kalpağı	couvre-chef masculin cylindrique kurde	a cylindrical Kurdish headgear	
kum	kûlah	bonnet	conical hat or cap	
kulav, kepen	çoban keçesi	manteau de feutre des bergers	shepherd's felt cloak	
kulik	yağmurluk başlığı	capuchon	hood	
saq	tozluk	guêtre, jambière	gaiter	

- 30 - kerik
31 - şapik, berguz
32 - şal
33 - kiras
34 - koloz
35 - kum
36 - kulik
37 - saq
38 - lekan, liyn

fanorî, fanîle	fanila	flanelle, maillot du corps masculin	men's undershirt, flannel
fâike, vezel, qazax şalgerdan çarox	kazak atki, kaşkol çarık	pull-over, tricot de laine cache-col, cache-nez sandale paysanne en peau de vache	pull-over scarf, muffler rawhide sandal
liyan, lekan devzendik berîk, kûrik, girfan qeytan, bensol doxîn	hedik kol ağızı cep bağ, kordon uçkur	chaussures de neige manchette poche cordon, lacet cordon qui sert à maintenir	snow shoes cuff pocket lace broad band through top of trousers
piżî, maldoxîn : ciyê doxînê	uçkurluk	les caleçons ou pantalons coulisse où on fait passer le cordon servant à maintenir les caleçons ou pantalons bouffants	seam for passing a broad band for holding up drawers

tat : ji gûzikê ta serê pêçiyên gorê

F e r h e n g o k a

Mîrsad-ul Etfal à Şêx Mihemedê Kerbela*

(II)

Amadekar : Zeynelabidîn ZINAR

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
aqilmend	akıllı	sage	wise
jinû, çok	diz	genou	knee
bizot	kor	braise	live charcoal
bakir, pepûk	guguk kuşu	coucou	cuckoo
bizûz	güve	mite	moth
sîxur	oklu kirpi	porc-épic	porcupine
tûtî	papağan	perroquet	parrot
kemend	kement	lasso	lasso
tung	mühür	sceau, tampon	seal, stamp
qumrî	kumru	tourterelle	turtledove
sarinc	sarnıç	citerne	water tank
nerdîban	merdiven	escalier	stairs
bûm : kund	baykuş	hibou	owl
baz	doğan kuşu	faucon	falcon, hawk
başok	atmaca	épervier	sparrowhawk
şebşebk, şevşevok	yarasa	chauve-souris	bat
dujin dan	küfür etmek	jurer, injurier	to abuse, to insult

* Ev pirtûk di sala 1914 de hatiye nivîsîn. Şêx Kerbela kurê Şêx Evdirehmanê Aqtepe ye.

TERMÊN LEŞKERÎ

(I)

Amadekar : Rojen BARNAS
Mizaffer BEGZADE

Qenc an neqenc, leşkerî perçekî ji jiyana me mirovan e. Leşkerî wek damezran (muessese) bi honandineke taybetî hatiye honandin; çavîkên vê honandinê û alavên (alet) wê bi navên taybetî hatine bi nav kirin, ku em jê re dibêjin «termên leşkerî».

Ev term an navlêkirinên leşkerî di jiyana me Kurdan ya rojane de bi gurrayî derbas dibin. Lêbelê ev term di nav Kurdên rojhelat de bi farisî an ûrisî, di nav yên başûr de bi erebî û di nav yên bakur de bi tirkî ne.

Rehmetî Mîr Celadet Bedîrxan Beg di wextê de hin nav û terman dîtibû û di Hawar û Ronahî de bi kar anîbû. Di dema Komara Mehabadê û

Tevgera Barzanî de ji hin yekîneyan re bi kurdî nav hatibûn dîtin û bikaranîn. Lê ev termên dîtî ewçend hindik in ku têrî bersîtoa hewcedariya gelemper nakin.

Di çarçeweke gelemper de —ne bi kitkit (teferrûat)— me termên leşkerî da ber xwe. Di aliyê navlêkirinên yekîneyên leşkerî de wek nimûne me sîstema Natoyê welgirt. Di navlêkirinan de wek bingeh: 1. Navlêkirinên di dema Komara Mehabadê û Tevgera Barzanî ; 2. Navlêkirinên di Hawar û Ronahî ; 3. Navlêkirinên di klasîkan de her wisa girt û ji yên bînavmayî re, li gora maneyên wan ên di zimanên dîtir de da berhev û jê re navekî bi kurdî danî. Herwekî: Bêjeya «istihkam» a bi tirkî wek navê sinifa leşkerî di zimanên ewrûpî de bi maneya endazyarî (muhendîsî) ye, ku me jî vî navî lê kir. Lêbelê endazyarî tiqûtenê di maneya «istihkam» a tirkî de ye, ne ku meriv bêje; ku «istihkam» endazyarî be, û li gora «tahrîmat», «tahrîm», «müstahkem», «muhkem» ji eynî gotinê (istihkam / hekeme) ne, emê jî ji endaz an endazyarî berdêla wan çêkin, zînhar tişteke wisa nebe !

Hin bêjeyên mîna piyade, siwarî, zirx(zireh), alayî (alay) û yawer gotinên îranî (kurdî-farisî) ne û ji îranî derbasî tirkî bûne. Lê ev gotin ne bi tenê di maneya leşkerî, lê bi gelemperî di jiyana Kurdan a rojane de hene.

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
yekîneyên leşkerî	askeri birlikler	unités miliaires	military units
yekîne	birlik	unité	unity
pel	manga	escouade	squad
(Ji 10-11 neferan pêk tê.)			
deste	takim	peloton	platoon
(Ji çar pelan pêk tê.)			
tof	bölük	compagnie	company
(Ji 3-4 desteyan pêk tê.)			
tabûr, gurdan	tabur	bataillon	battalion
(Ji 3-4 tofan pêk tê.)			
alayî, heng	alay	régiment	regiment
(Bi gelemperî ji 3-4 gurdan an, di siwariyan de ji 4-5 tofan pêk tê.)			
tîp	tugay	brigade	brigade

Li hêzên erdê ji du hengan û yekîneyên pêwîst, li hêzên esmanî ji hengekê (75~54 an 48 balafir) û tofên veguhastin (transportation), îkmal, ragihandin (communication), ji gurdanên tendurustî û kontrola hewayî, û ji yekîneyên meteorolojî û ewlehiyê (emniyet) pêk tê.

liq (Ji 3-4 hengan û yekîneyên pêwîst pêk tê. Jimara leşkeran ji 7000 heta 18000 diguhire.)	tümen	division	division
parleşker (Ji sê liqan û yekîneyên temamkir ên dinê pêk tê.)	kolordu	corps d'armée	army corps
leşker (Ji çend parleşker û liqan pêk tê.)	ordu	armée	army
hêzên çekdar	silahlı kuvvetler	forces armées	armed forces
hêzên bejayî	kara kuvvetleri	armées de terre	ground forces
hêzên deryayî	deniz kuvvetleri	marine	navy
hêzên hewayî	hava kuvvetleri	forces aériennes	air forces
sinifên leşkerî	askeri sınıflar	classes militaires	military classes
sinifa şerkar	muharib sınıf	classe combattante	combatant class
sinifa xizmetkar	hizmet sınıfı	classes services	service class
piyade	piyade	fantassin, infanterie	infantry, infantryman
piyadeyên mekanîzekirî	mekanize piyade	infanterie mécanisée	mechanized infantry
piyadeyên hewayî	hava piyadesi	infanterie aérienne	air infantry
piyadeyên deryayî	deniz piyadesi	infanterie marine	marines
siwarî	süvari	cavalier, cavalerie	cavalryman, cavalry
topavêj	topçu	artilleur	artilleryman, gunman
topavêjî	topçuluk, topçu sınıfı	artillerie	artillery
yekîneya zirxdar	zirhli birlik	unité blindée	armoured unit
cama zirxkirî	kurşun geçirmez cam	vitre blindée	armoured glass
trêmbêla zirxkirî	zirhli araba	voiture blindée	armoured car
ragihandin	haberleşme	communication	communication
endazyarî	istihkam	génie militaire	the Engineers
cendirme	jandarma	gendarme	gendarme
veguhastin	ulaştırma	transport	transportation
tendurustî	sihhiye	santé	health, sanitary
tedarik	levazım	approvisionnement	supplies
paraşutbaz	paraşütçü	parachutiste	paratrooper
paraşut	paraşüt	parachute	parachute
fermander	komutan	commandant	commander
serfermander	başkomutan	commandant en chef	commander-in-chief
yawer	yaver	aide-de-camp, assistant	aide-de-camp
serkan	kurmay (ünvan)	membre d'état-major	staff member
serkantî	kurmay, kurmaylık	état-major	staff
serkantiya giştî	genel kurmay	état-major général	general staff
serekê serkantiya giştî	genel kurmay başkanı	chef d'état-major général	chief of general staff
baregeh	karargah	quartier-général	headquarters
leşkergeh	ordugah	camp militaire	military camp
garnîzon	garnizon	garnison	garrison
pagerî	devriye	ronde, patrouille	round, patrol
nêçîrvan	avcı	chasseur	hunter
nîşangir, segman	nîşancı	bon tireur	shooter
alîkarê nîşangir	nîşancı yardımcısı	aide-tireur	shooter's assistant

(Dûmahîk heyê)

Amanên nav malê

Amadekar : Khosrow ABDOLLAHÍ

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
aman, firaq, fera derdan	kab, kab kakak kab	ustensile réceptacle	implement container, receptacle
qurûqaf piyan, şûşe, piyale, qedeh, îstekan, îskan	çanak çömlek bardak	poterie verre	pottery glass
piyana avê piyana mey piyana çayê demkêşk çaydan semawer	su bardağı şarap bardağı çay bardağı demlik çaydanlık semaver	verre à eau verre à vin verre à thé théière bouilloire, théière samovar	water glass wine glass tea cup tea-pot kettle samovar
telbî şekirdank, qendank binik, nalbekî, zirî kevçî kevçiyê çayê kevçiyê şorbê kevçiyê şîrîniyê kevçiyê darîn kêr kêra nan kêra goşt kêrik kêrika berîkê çengal, çetel, çartil çoçik çemçik : çoçika metalî hesk kefgîr tas, tîrar, sukure, zerik kasik teyfik, dewrî, lalîk sênî*, berkêş tepsî, berkêşok quşxane, qaşik beroş satil	semaver tepsisi şekerlik bardak tabağı kaşık çay kaşığı çorba kaşığı tatlı kaşığı ağaçtan kaşık bıçak ekmek bıçağı et bıçağı yemek bıçağı cep bıçağı çatal küçük kepçe metalden küçük kepçe kepçe kevgir tas kase tabak sini tepsi küçük tencere tencere bakraç	plateau de samovar sucrier soucoupe cuiller cuiller à thé cuiller à soupe cuiller à dessert cuiller de bois couteau couteau à pain couteau à viande couteau de table canif fourchette petite louche petite louche en métal louche écumoire tasse écuelle, bol plat, assiette grand plateau de cuivre plateau cocotte, fait-tout marmite petit seau en cuivre	samovar's tray sugar bowl saucer spoon teaspoon soupspoon dessertspoon wooden spoon knife bread knife carving knife knife pocket knife fork small ladle small metal ladle ladle skimmer cup bowl plate large copper tray tray stewpot cooking pot copper bucket

dewl, çelt	kuyu kovası	seau en peau ou en plastique servant à puiser de l'eau de puits	leather or plastic bucket used in drawing water
bêdirok **	topraktan yapılmış kova	seau en métal galvanisé ou en plastique	bucket made of galvanized metal or plastic
elbik : satila darîn	ağaçtan bakraç	seau en bois	wooden bucket
halûv : satila ji qaf çêkirî	küçük bakraç	seau en terre cuite	earthen bucket
parç, surahî, şemşaq	sûrahi	carafe	carafe
tawik: taweya piçûk a şivanan	küçük çoban tavası	petite poêle des bergers	shepherd's frying pan
kod : tasa darîn	ağaçtan tas	écuelle	bowl, porringer
mişîn	ibrik	aiguière	ewer
legan	leğen	cuvette, bassin	basin, large bowl
sîtil	kazan	chaudron, chaudière	cauldron, boiler
niqre	fazla büyük kazan	gros chaudron, cuiseur	large cauldron
teşt	teşt	grand bassin	large basin
şikev	tahdadan hamur teknesi	pétrin	trough
şirdoşk, gadoş : satila	süt bakracı	petit seau	small
piçûk a ji bo şîr		généralement en bois employé pour le lait	wooden bucket for milk
xwelîdank	kül tablası	cendrier	ashtray
guldank	vazo	vase	vase
çerxetûn, satilî, yendo	saplı tencere	casserole	saucepan
hestîvk, kartosk :	hamur spatülü	spatule employée pour détacher la pâte	baker's spatula
kuşik, kundirê beravê, kundirê stoyîk :	hamam tası olarak kullanılan içi boşaltılmış ve kurutulmuş kabak	courge longitudinale vidée et séchée utilisée comme récipient	
şerbik ***	küçük su testisi	cruchon	small jug
dîz	çömlek	terrine	earthen pot
dîzik	küçük çömlek	petite terrine, pot de terre	small earthen pot
kûp, kuloz	küp	jarre	earthenware jar
kûpik	küçük küp	petite jarre	small jar
den, qedele : kûpê mezin	büyük cilalı küp	grande jarre vernie à quatre anneaux	large varnished jar with four handles
bi çar çembil, cîlakirî		grande jarre à fromage	large jar for cheese
nêhre : kûpê mezin ê penîr	cilasız büyük peynir küpü	cruche	jug
kûz, cêr	testi	petite cruche	small jug
kûzik, kedînk	küçük testi	soupière	soup tureen
giraîn	büyük ve derin yemek kabı	grand plat	large copper plate
lengerî	büyük ve derin olmayan bakırdan pilav kabı	en cuivre dans lequel on sert le riz	
tawe	tava	poêle (à frire)	frying pan
xweydank	tuzluk	salière	salt cellar
kovik, mastêrk, rihetî, gewrî	huni	entonnoir	funnel
fincan	fincan	tasse (en céramique)	cup
fincana qehwê	kahve fincanı	tasse à café	coffee cup

* li berriya Mêrdînê sênî ji teyfkî re dibêjm, di şîna berkêş û sênî de dibêjm.

** ji rûsî (VEDRO) vêdro: satil

*** li hin herêman şerbik bi mana tasa çinkoyî an fincan bi kar tînin.

kurdi	tirkî	fransîzî	îngilîzî
balafira bombavêj	bombardîman uçağı	bombardier	bomber
balafirên nêçîrvan	avcı uçağı	avion de chasse	fighter
bêtêl, bêsim	telsiz	sans fil	wireless
bijarte	seçkin	choisi, distingué	selected, distinguished
birc	kule	tour	tower
bivê nevê	ister istemez, mutlaka	bon gré, mal gré	willingly or unwillingly
cenanî, xebatên erdê avî,	sulu tarım	agriculture irriguée	irrigated agriculture
çînîna sebze, titûn, hwd	pamuk hallacı	carde et arc du	instruments of the
çek û kevanê penbûjen	aletleri	cardeur de coton	cotton carder
çeknas	1) taniyıcı, erbab 2) silah uzmanı	1) connaisseur, expert 2) expert en armes	1) expert 2) expert in weapons
çênî	parça	pièce, morceau, fragment	piece, fragment
çik	kivılcım	étincelle	spark
dranker	dişçi	dentiste	dentist
duta	iki misli, iki kat	double	double, two-fold
gerinende	müdür	directeur	director
gilhlê	davalı	défendeur	defender
gilihvan	davacı	plaignant	plaintiff
guherbar	değişken	variable	variable
guherbarî	değişkenlik	variation	variation
hêle	sürek avı	battue	battue
hêman	unsur, eleman	élément	element
heroji, rojane	günlük	journalier, de tous les jours	every day
hindikandin	küçümsemek	minimiser, sous estimer	to minimize
ji çek kirin	silahıtan etmek, silahını almak	désarmer	to disarm
kanên petrolê	petrol yatakları	gisements de pétrole	oil deposits
kevcîç, kevc	yosun	mousse	moss
kimt	zirve	sommet	summit
mikur hatin	itiraf etmek	confesser	to confess
mikur	itiraf	confession	confession
mit	tepe	colline	hill
şandiyar	muhabir	envoyé, correspondant	envoy, correspondent
şiverê	patika	sentier	path
paye	meretebe	grade, rang	rank
qelpikê guh	kulak kepçesi	pavillon de l'oreille	earlap
rêhesin	demir yolu	chemin de fer	railway
serfermandar	başkomutan	commandant en chef	chief commandant
serfermandarî	başkomutanlık	commandement en chef	chief command
serheng	albay	colonel	colonel
şîpan, kumqeşa	buzul	glacier	glacier
tewek	tabaka	couche	layer, stratum
xortanî	gençlik	jeunesse	youth
xwîl, xûl	eğik	courbé, penché	lop-sided, slanting

HAWARÊ

Amadekar : Mehmed UZUN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilizî
ava mend	durgun kirli su	eau stagnante	stagnant water
ber pê bûn	oluşmak, meydana gelmek	s'accomplir, se réaliser	to come true, to be achieved
berberî	hasımlık, düşmanlık	animosité, antagonisme	enmity, antagonism
Bercis	müşteri yıldızı	Jupiter	Jupiter
berdêlk	karşılık	équivalent	equivalent
bergeh	manzara	vue	view, sight
berkêşk	öğrenci masası	pupitre	desk
bi kotek	zorla	par la force	by force
biber	meyve veren	fructueux	fruitful
bingeh, hîm, xîm	esas, ilke	fondement, principe	foundation, principle
boş	bol, çok, gür	beaucoup, en grande quantité	plenty, many, full-of
brûskîn	ışıldamak	étinceler, luire	to sparkle, to glitter
çar bûn, peyda bûn	ortaya çıkmak, meydana gelmek	apparaitre, se former se produire	to appear to come into existence
çîrçîrok	masal	conte	tale
çîrok	öykü, hikaye	histoire, récit	story
ciyok	yerini tutan, eşdeğer	équivalent, remplaçant	equivalent
danînk	konu, mevzu	sujet, thème	topic, subject
depreş	kara tahta	tableau noir	black board
diyarok	öğretmen kürsüsü	chaire	chair
dotmîr	prenses	princesse	princess
erdnigarî, erdnasî	coğrafya	géographie	geography
geda	yoksul	pauvre	poor
hinartin, şandin	göndermek, yollamak	envoyer, expédier	to send
hinerwer, hunermend	sanatçı	artiste	artist
jinenigarî	hayat hikayesi, biyografya	biographie	biography
Kakeşîn, Kadiz	Saman Yolu	La Voie Lactée	Milky Way
kereker, kerrekerr	sessizce	silencieusement	silently
kevandîn	yenmek	vaincre	to vanquish, to defeat
kitekit	teferuat, ayrıntı	détail	detail
kitkit, kit bi ket, yek bi yek	teker teker	un à un	one by one
kortal, çal	çukur, uçurum	cavité, abîme	cavity, abyss
kotek	kötek	bastonnade	beating, drubbing
kotin	kemirmek	ronger	to gnaw, to pit
kurdanî, bi awayên Kurdan	Kürtlere özgü	à la manière kurde	in the Krudish way
kurdîtî	kürtlük, kürtçülük	kurdité, kurdisme	kurdishness, kurdisme
landik	beşik	berceau	cradle
lewma, loma, lewre	bu nedenle, bundan ötürü	de ce fait, pour cette raison	for this reason because of that
li ser vebûn	bulmak	trouver, découvrir	to find
mamik	bilmece	devinette	riddle, conundrum
methelok	kissa, ata sözü	proverbe, adage	proverb, saying
parêz	bostan, bahçe	potager, jardin	garden, vegetable garden
pêşî, kemêş, kelmêş, mixik, visik	sivri sinek	moustique	mosquito
perçivandin	şişmek	s'enfler	to swell

pêrgî hev bûn	karşılaşmak	se rencontrer	to meet
Pêwr	Venüs	Vénus	Venus
pîlewer	tenekeci	ferblantier	tinman
pingav	su birikintisi	eau stagnante	stagnant water
pingirîn	birikmek, dolmak	s'accumuler, se remplir	to accumulate, to fill up
pronivîs, bername	program	programme	programme
rave	açıklama, yorum	explication, commentaire	explanation, comment
rave kirin	açıklamak, yorumlamak	expliquer, commenter	to explain, to comment
rûnişte	sıra	banc	bench
safiî : zerê vekirî	açık sarı	jaune clair	light yellow
sêpî	sehpa	trépied	tripod
sernîvek	merkez	centre	centre
serstûn, sernivîs	başyazı	éditorial	editorial
serwext, têgihîştî	bilinçli, haberdar	au courant, au fait, informé	aware
tavil, tafil	derhal	tout de suite, immédiatement	immediately
tawî	sıtmalı	paludéen	paludal
têdexistî, naverok	içindekiler	table de matières, contenu	content
tekûz kirin	güçlendirmek, sağlamlaştırmak	fortifier, consolider	to strengthen, to fortify
tekûz, mezbût	güçlü, sağlam	solide, robuste	robust
texlît, cure	çeşit	variété, sorte	sort, variety
vekujandin	söndürmek	éteindre, assouvir	to extinguish, to turn off
verotin (veroje !)	kazımak	gratter, râcler	to scrape out, to scratch
veytûn, hêtûn, kûre	ateş ocağı	four, fournaise	kiln, furnace
welatî	yurttaş	compatriote	compatriot, fellow countryman
xeritandin, kok birandin	kökünü kurutmak, yok etmek	extirper, éradiquer	to eradicate
xurî, xwerû	saf	pur	pure
xurîtî	saflık, temizlik	pureté	purity
yekdegî	tekseslilik, oybirliği	unanimité	unanimity
zar, zarav	lehçe	dialecte	dialecte
zexm	güçlü	robuste	robust, sturdy
zivarî	yoksulluk	pauvreté, misère	misery, poverty

Peyivnasî

Tê gotin ku peyv jî wekî mirovan xwedî jiyaneke taybetî ne. Li çiyekê peyda dibin, di nav sal û deman de diguhirin, ji navçe an welatekî derbasî navçe û welatên din dibin, dikevin teşeyên cihê û carna jî winda dibin, tên ji bîr kirin. Zaneyên bi navê *etîmolog* li ser jiyana û dîroka peyvyan dixebitin, didin xuya kirin kîjan peyv ji ku tê, kengî ketiye çi teşeyê. Di zimanê kurdî de hê xebatên wilo kêman in. Emê carna di *Kurmancî* de li ser esl û bingehên hin peyvên ku di kurdî de tên bi kar anîn binivîsin. Çend nimûne:

Alay an alayî

Ji latîni *alae* (alay tê xwendin) tê.

Mana destpêkî ya peyvê *perr*, *bask* e. Cara pêşîn

Hannibal, di sala 225ê berî miladê ji pareke leşker re ev nav daniye. Di dema Romaya kevnare de bêtir ji yekîneyên siwarî re *alae* digotin. Ev peyv ji Romayîyan (Kurd dibêjin Romîyan) ketiye nav kurdî û farisî. Tirk piştî sedsala XIV an dest bikaranîna vê peyvê kirine.

Çay

Ji çaya zimanê çînî tê. Di zaravayê Çîna başûr de ew *tay* an *tey* dibêjin. Di sala 1657 an de peyva *tee* bi riya hollandî ketiye zimanên Ewropaya Rojava, di fransîzî de bûye *thé* (tê), di îngilîzî de *tea* (tî). Lê Rûs peyva zaravayê çînî yê edebî, *ça* girtine û wek *çay* bi kar anîne. Peyva *çay* ji Rûsan di sedsala XIXan de derbasî kurdî, tirkî û farisî bûye. Herwekî di erebî de dengê ç tune ye, wan jî vê peyvê wekî *şay* kirine zimanê xwe.

Fîncan

Di zaravayên îranî yê kevn de *pingân* tasika avê ye. Ereban ev gotin ji Îraniyan (Kurd û Farisan) girtiye û herwekî di erebî de dengê g tune ye û di şûna wî de c bi

kar tînin, kirine *fîncan*. Ji erebî ketiye osmanî û tirkî jî. Di nav sedsalan de bilevkirina *fîncan* di kurmançî de jî şûna **pingân** girtiye.

Qanûn

Ji peyva yewnaniya kevn **kanôn** (qaîde, awa) ketiye latî-nî. Kilîsa katolîk ev peyv bi mana awa û qaîdeyên îmanê

bi kar aniye. Ereban ev peyv bi teşeyê qanûn kirine zimanê xwe û bi riya misilmaniyê ev peyv ketiye zimanê kurdî, farisî, tirkî û piraniya zimanên gelên misilman. Kurdên Soran di şûna vê peyva hindû-ewropî bêjeya *yasa* bi kar tînin, lê *yasa* jî peyva moxolî *yasax* tê.

(Dûmahîk heyê).

TERMÊN HIQÛQÎ

(II)

Amadekar: VEYSÎ ZEYDANLI

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
lêbarkirin	isnat, isnat etme	imputation	imputation, charge
lê bar kirin, xistin ser yekî	birine isnat etmek	imputer, attribuer	to impute, to attribute
lêbarkirî	müsnet, isnat edilen	imputé, attribué	charged, imputed
lêbarker	isnat eden	qui impute, qui attribue	who imput
berevanî	savunma	défense	defence
berevanî kirin	savunmak	défendre	to defend
berevan	savunucu, müdafî	défenseur	defender
parastin	korumak, muhafaza etmek	protéger, conserver	to protect, to conserve
peyitandin, <i>l.</i>	ispat etmek, saptamak, kanıtlamak	prouver, établir, démontrer	to prove, to establish
peyitandin, <i>n.</i>	saptama, ispatlama	preuve, démonstration	proof, demonstration
peyt	ispat	preuve	proof
peyketin	takibat, kovuşturma	poursuite	(legal) proceedings
bi pey yekî ketin	kovuşturmak, takip etmek, kovuşturma açmak	poursuivre, engager des poursuites	to start legal proceeding, to take action against sb.
jêpirsîn	sorgulama, sorgu	interrogatoire	questioning
jê pirsîn	sorgulamak	interroger	to question, to interrogate
hakimê jêpirsînê	sorgu hakimi	juge d'instruction	examining judge
venêrîn, <i>nm.</i>	denetleme, doğrulama	vérification	checking, verification
venêrîn, <i>l.</i>	denetlemek, doğrulamak, tahkik etmek	vérifier, examiner	to check, to verify
lêgerîn, lêkolîn, <i>nm.</i>	araştırma	recherche	research
lê gerîn, <i>l.</i>	araştırmak	rechercher, faire des recherches	to search for, to do research
vekolîn	soruşturma, tahkikat	enquête, investigation, instruction	inquiry, investigation
girtin, <i>l.</i>	yakalamak	appréhender, capturer	to capture, to apprehend
girtin, <i>nm.</i>	yakalama	appréhension, capture, saisie	capture

ragirtin, <i>l.</i>	tutuklamak, tevkif etmek	arrêter	to arrest
ragirtin, <i>nm.</i>	tutuklama	arrestation, arrêt	arrestation, arrest
ragirtname	tevkif, tutuklama müzekkeresi	mandat d'arrêt	warrant for arrest
biryara ragirtinê	tevkif kararı	ordre d'arrêter	order for arrest
biryara ragirtinê	giyabi tutuklama kararı	ordre d'arrêter par contumace	order for arrest in absentia
ya paşpenî		maison d'arrêt	house of detention
ragirtxane	tevkif evi	garde à vue	in custody
binçav, jêrçav	göz altı	gardien	guard
pawan	gardiyan	menotte	handcuff
kelemçe, destbend	kelepçe	chaînes passées aux pieds d'un prisonnier	fetters attached to the legs of prisoners
merbend	ayak kösteği	chaînes passées au cou d'un prisonnier	fetters attached to the neck of prisoners
lele	pranga	session	session
rûniştin, daniştin	oturum, celse		
<i>l : lêker</i>	<i>fiil</i>	<i>verbe</i>	<i>verb</i>
<i>n : nav</i>	<i>ad</i>	<i>substantif</i>	<i>name</i>

Termên rêzimanî

(III)

Amadekar : Rojen BARNAS

kurdi	tirkî	fransîzî	îngilîzî
rengdêr	sîfat	adjectif	adjective
rengdêra çawahîn	niteleme sîfatî	adjectif qualificatif	qualifying adjective
rengdêra pêveber	yûklem sîfat	adjectif attribut	attribute adjective
pêveber	yûklem	attribut	attribute
kemper	sîfatta ölçümlemek	comparer	to compare
lapekemper	sîfatta aşîrîlık	superlatif	superlative
rengdêrên jmarîn	sayî sîfatlarî	adjectifs numéraux	numeral adjectives
rengdêrên jmarîn	asal sayî sîfatlarî	adjectifs numéraux cardinaux	cardinal numeral adjectives
ên bingehîn		adjectifs numéraux ordinaux	ordinal numeral adjectives
rengdêrên jmarîn	sîra sayî sîfatlarî	adjectifs numéraux ordinaux	ordinal numeral adjectives
ên rêzîn		adjectifs démonstratifs	demonstrative adjectives
rengdêrên nîşandanê	işaret sîfatlarî	adjectifs indéfinis	indefinite adjectives
rengdêrên nebinavkiî	belgisiz sîfatlar	adjectifs interrogatifs	interrogative adjectives
rengdêrên pirsîyarkî	soru sîfatlarî	adjectifs possessifs	possessive adjectives
rengdêrên xwedîtiyê	mülkiyet sîfatlarî	préposition	preposition
daçek	edat		

biwêjên daçekî	deyim edatlar	locutions prépositives	prepositive locutions
paşdaçek	art edat	postposition	postposition
komdaçek	edat takımları	complexes prépositionels	prepositional complexes
hoker	belirteç, zarf	adverbe	adverb
bêtirker	çoğaltıcı	augmentatif	augmentative
hokera awakî	durum belirteci	adverbe de manière	adverb of manner
hokera çendahî û jmarî	miktar ve sayı belirteci	adverbe de quantité et de nombre	adverb of quantity and of number
hokera cih û hindavê	yer ve yön belirteci	adverbe de lieu et de direction	adverb of place and of direction
hokera demkî	zaman belirteci	adverbe de temps	adverb of time
hokera erînî	tasdik belirteci	adverbe d'affirmation	adverb of assertion
hokera daxwaziyê	istek belirteci	adverbe optatif	optative adverb
hokera neyînî	olumsuzluk belirteci	adverbe de négation	adverb of negation
hokera pirsiyarkî	soru belirteci	adverbe d'interrogation	adverb of interrogation
hokera gumanî	tahmin belirteci	adverbe de supposition	adverb of supposition
biwêjên hokerî	deyim belirteçler	locutions adverbiales	adverbial locutions
gihanek	bağlaç	conjonction	conjonction
gihaneka sade	basit bağlaç	conjonction simple	simple conjunction
cotgihanek	çifte bağlaç	conjonction double	double conjunction
biwêjên gihanekî	deyim bağlaçlar	locutions conjonctives	conjunctive locutions
baneşan	ünlem	interjection	interjection
pêşdanî	önek	préfixe	prefixe
pêşdaniya sade	yalın önek	préfixe simple	simple prefixe
pêşdaniya hevedudanî	bileşik önek	préfixe composé	compound prefixe
paşdanî	sonek	suffixe	suffixe
paşdaniyên çawahî	niteleme ve	suffixes de qualification et de relation	suffixes of qualification and relation
û peywendiyê	bağlantı sonekleri		
paşdaniyên piçûkker	küçültme sonekleri	suffixes diminutifs	diminutive suffixes
paşdaniyên alavî	araç sonekleri	suffixes instrumentaux	instrumental suffixes

(Dûmahîk heyê)